

10. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь, 2004. – 19 с.
11. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Т. В. Майорова. – К. : ЦУЛ, 2003. – 375 с.
12. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности / А. А. Пересада. – К. : Либра, 1996. – 344 с.
13. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / Г. І. Філіна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

Отримано 01.08.2013. ХДУХТ, Харків.
© Л.О. Кирильєва, Г.О. Корнієнко, 2013.

УДК 65.012.16

О.О. Горошанська, канд. екон. наук
Н.М. Гаркуша, канд. екон. наук
Т.О. Сідорова, канд. екон. наук

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано кількісні та якісні параметри оцінки ділової активності підприємства у зовнішньому економічному середовищі. Систематизовано показники оцінки внутрішньої ділової активності підприємства.

Предложены количественные и качественные параметры оценки деловой активности предприятия во внешней экономической среде. Систематизированы показатели оценки внутренней деловой активности предприятия.

The quantitative and qualitative parameters of the evaluation of business enterprises in the external economic environment. Systematized internal evaluation indicators of business activity of the enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективний розподіл та належне використання ресурсів були й залишаються першочерговим завданням будь-якого підприємства. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства є аналіз ділової активності, за допомогою якого можна об'єктивно визначити результативність фінансово-господарської

діяльності суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку. Від об'єктивності та точності оцінки ділової активності підприємства залежить якість управлінських рішень, які дають змогу пристосовуватися до змін на ринку та активно реагувати й впливати на мінливу ринкову ситуацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження показали, що теоретико-методичні та практичні засади оцінки ділової активності знайшли своє відображення в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів. Серед них: В.В. Ковальов, В.О. Мец, Л.А. Лахтіонова, Г.О. Крамаренко, Г.В. Савицька, Ю.С. Цал-Цалко, В.О. Подольська, О.В. Ярш та ін. Проте слід відзначити, що питання щодо складу системи показників та методів аналізу ділової активності на цей час іще остаточно не вирішені та потребують подальшого вивчення.

В економічній літературі зустрічаються різні точки зору щодо складу показників оцінки ділової активності підприємства. Так, на думку Г.О. Крамаренко, ділова активність підприємства оцінюється не лише абсолютними, а й відносними показниками, до яких належить система показників рентабельності. Автор пропонує для оцінки ділової активності й ефективності функціонування підприємства також використовувати співвідношення темпів зміни прибутку, обсягу реалізації, суми активів (капіталу), показники ефективності використання виробничих ресурсів (загальна фондівіддача, продуктивність праці, фондоозброєність, оборотність обігових коштів) і коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства [3].

Мец В.О. вважає, що оцінку ділової активності слід проводити за якісними та кількісними показниками й пропонує для її аналізу використовувати 18 показників [4].

Деякі науковці не виділяють ділову активність як окремий напрям аналізу фінансового стану підприємства, однак наводять показники використання оборотного капіталу та методи їх визначення. До таких показників відносять насамперед показники оборотності обігових коштів та її окремих елементів.

Комаріст О.І. пропонує показники ділової активності розділити на два рівні: ключові показники (для експрес-аналізу) і додаткові (для поглибленого аналізу). Ключовими показниками є чистий прибуток, коефіцієнт стійкості економічного зростання, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності власного капіталу, тривалість фінансового циклу. Для визначення резервів зростання ділової активності автор пропонує ввести додаткові показники оборотності: коефіцієнт оборотності запасів, тривалість оборотності

запасів, коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, тривалість обороту кредиторської заборгованості, тривалість операційного циклу [2].

Відомий російський економіст В.В. Ковальов пропонує для оцінки ділової активності підприємства використовувати як якісні критерії, так і кількісні показники (натуральні та вартісні). На його думку, оцінка ділової активності на якісному рівні може бути отримана в результаті порівняння діяльності певної комерційної організації та споріднених за сферою застосування капіталу компаній. Кількісна оцінка та аналіз ділової активності можуть бути зроблені за такими трьома напрямками:

- оцінка ступеня виконання плану за основними показниками та аналіз відхилень;

- оцінка та забезпечення прийнятних темпів нарощування обсягів фінансово-господарської діяльності;

- оцінка рівня ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів комерційної організації [1].

Точку зору В.В. Ковальова підтримують В.О. Подольська та О.В. Яріш, які вважають, що на рівні окремого підприємства ступінь його ділової активності визначається за допомогою системи показників економічної ефективності господарювання та вимірюється одним із двох способів, які відображають результативність роботи підприємства відносно розміру авансованих ресурсів або розміру їх споживання (витрат) у процесі виробництва. До показників ділової активності вони насамперед відносять швидкість обороту матеріальних та фінансових ресурсів підприємства за відповідний період, а також швидкість обороту вкладеного в них капіталу.

Разом із тим В.О. Подольська та О.В. Яріш уважають, що, оскільки розмір прибутку, отриманого як результат діяльності, також характеризує ділову активність підприємства, для якісної оцінки її рівня можна використовувати систему показників рентабельності, які є узагальнюючими показниками, що всебічно характеризують діяльність підприємства. За таких умов показники рентабельності розглядаються саме як критерії ділової активності підприємства і разом із показниками оборотності активів оцінюють його результативність, тобто визначають кінцевий результат господарювання (прибуток або виручку) на одиницю залучених ресурсів чи витрат, яких зазнали [5].

Мета та завдання статті. Метою статті є обґрунтування системи показників ділової активності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наш погляд, формуючи систему показників оцінки ділової активності

підприємства, слід урахувувати складові її суті, тобто виокремлювати показники внутрішньої та зовнішньої ділової активності.

Активність підприємства у зовнішньому економічному середовищі пропонується оцінювати за такими якісними параметрами:

- імідж підприємства, його ділова репутація;
- соціальна активність підприємства, яка виражається в його участі у розв'язанні складних соціальних завдань подолання безробіття, соціального захисту, у формуванні соціальної інфраструктури в районах його місцезнаходження;
- природоохоронна активність підприємства, яка виявляється у створенні екологічно чистих виробництв, фінансуванні рекреаційних програм, боротьбі зі шкідливими викидами та забрудненням довкілля, здійсненні добровільних внесків для охорони природи.

Уважаємо, що кількісними параметрами ділової активності підприємства у зовнішньому економічному середовищі можуть бути такі:

- зміна частки підприємства на ринку продукції (робіт, послуг). Цей показник свідчить про зміну частки підприємства у виробництві продукції галузей, регіону, національної економіки;
- масштаб партнерських відносин на внутрішньому та зовнішньому ринках країни;
- обсяг зовнішньоекономічного обороту;
- приріст кількості робочих місць;
- динаміка фондової активності, яка виражається у збільшенні обсягу реалізації акцій, підвищенні коефіцієнта нотування, зростанні прибутковості та рівня дивідендного доходу акцій.

Аналіз внутрішньої ділової активності пропонується здійснювати з використанням показників, які можна згрупувати за кількома ознаками. Основними вимогами до них є цільова орієнтованість, об'єкто-орієнтованість, комплексність, системність, збалансованість, мінімальність складу та максимум інформативності.

За інформаційними джерелами аналітичні показники оцінки ділової активності слід розподілити на такі, що розраховуються за даними фінансової звітності та на основі іншої інформації (за даними управлінського обліку, даними аналітичного бухгалтерського обліку та внутрішніми обліковими регістрами, юридичною інформацією, зовнішньою інформацією про стан регіону, галузі, конкурентів, аналогічних підприємств).

За часовою спрямованістю показники ділової активності можна розподілити на фактичні, які характеризують події, що вже відбулися, та прогнозні, які мають імовірнісний характер і описують економічні

явища майбутнього. Фактичні показники мають конкретну числову характеристику на певну дату або певний період, а прогнозні показники можуть виражатися як фіксованою числовою характеристикою, так і певним інтервалом, оскільки гіпотетичний характер майбутніх подій передбачити вкрай складно. Причому в оціночній діяльності особливе значення надається саме прогнозним показникам.

За кількістю параметрів показники ділової активності поділяються на одиничні, які характеризують якусь конкретну закономірність, масштаб, явище та ін.; і комплексні показники та моделі, які ґрунтуються на синтезі окремих одиничних показників на основі побудови багатофакторних кореляційно-регресійних моделей, дискримінантних та параметричних моделей, бальних узагальнюючих оцінок окремих одиничних показників.

За формою показники ділової активності доцільно розподілити на абсолютні та відносні (рис). На нашу думку, до абсолютних показників ділової активності відносяться такі, як обсяг прибутку, обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), вартість основних засобів, запасів, дебіторської заборгованості тощо. Відносні показники можуть поділятися на ті, що характеризують певні пропорції та співвідношення, та показники динаміки.

Уважаємо, що група темпових (динамічних) коефіцієнтів оцінки ділової активності підприємства має охоплювати набір показників, які входять до співвідношення «золотого правила економіки підприємства»:

$$T_{\text{ЧП}} > T_{\text{В}} > T_{\text{К}} > 100\%,$$

де $T_{\text{ЧП}}$ – темп приросту чистого прибутку, %;

$T_{\text{В}}$ – темп приросту виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %;

$T_{\text{К}}$ – темп приросту сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства, %.

Якщо вищезазначені умови виконуються, то це є свідченням того, що:

– обсяг реалізації продукції зростає швидшими темпами, ніж вкладений капітал, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно;

– прибуток підприємства збільшується інтенсивніше, ніж обсяг реалізації, що свідчить про відносне зниження витрат;

– економічний потенціал підприємства зростає, оскільки всі темпи зміни показників більші за 100%.

Проте слід зазначити, що порушення цієї залежності не завжди свідчить про спад ділової активності. Воно може спостерігатися під час технічної реконструкції підприємства, розширення його виробничої потужності, що виправдано економічним зростанням у перспективі.

Друга група відносних показників оцінки внутрішньої ділової активності підприємства характеризує рівень ефективності використання виробничих ресурсів (основних засобів, матеріальних ресурсів, трудових ресурсів) та капіталу (власного та позикового).

Ефективність використання ресурсів та капіталу підприємства слід визначати за допомогою показників оборотності.

Оборотність може оцінюватися за такими показниками:

– коефіцієнтом оборотності (швидкістю обороту) – кількістю оборотів, що здійснюються за період, який аналізується, активи (капітал) підприємства або їх складові;

– періодом обороту – середнім терміном, за який повертаються грошові кошти, вкладені в господарську діяльність підприємства.

Ми підтримуємо думку більшості авторів, праці яких були досліджені, що до складу показників ділової активності також слід віднести коефіцієнт стійкості економічного зростання. На зміну цього коефіцієнта впливає дивідендна політика, зміна ресурсовіддачі та фондівіддачі, зміна розміру отриманих кредитів.

Оцінку ефективності використання основних засобів ми пропонуємо здійснювати на підставі показника фондівіддачі, який має тісний зв'язок із продуктивністю праці робітників підприємства, яка характеризує ефективність використання трудових ресурсів.

Рисунок – Система показників оцінки внутрішньої ділової активності підприємства

Висновки. Таким чином, запропонована система показників ділової активності охоплює всі складові її суті. На підставі оцінки цієї системи показників можуть бути визначені місце та репутація підприємства на ринку та рівень ефективності використання його активів і капіталу.

Список літератури

1. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 768 с.
2. Комаріст О. І. Оцінка ділової активності підприємств у ринкових умовах [Електронний ресурс] / О. І. Комаріст, А. І. Комаріст // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2009. – № 1 (32). – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvpusk/2009_1>.
3. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. С. Чорна. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 520 с.
4. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб. / В. О. Мец. – К. : Вища школа, 2003. – 217 с.
5. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 488 с.

Отримано 01.08.2013. ХДУХТ, Харків.

© О.О. Горошанська, Н.М. Гаркуша, Т.О. Сідорова, 2013.

ДК 659.7; 622.1

Н.В. Бойченко, канд. екон. наук

Т.А. Наумова, канд. екон. наук

І.В. Нестеренко, канд. екон. наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ

Обґрунтовано теоретичні положення та розроблено рекомендації з удосконалення організації та методики бухгалтерського відображення формування та розподілу доходів у напрямі дотримання соціальної справедливості на основі вивчення проблемних питань теоретико-методологічного характеру.

Обоснованы теоретические положения и разработка рекомендаций по усовершенствованию организации и методики бухгалтерского отражения формирования и распределения доходов в направлении социальной справедливости на основе изучения проблемных вопросов теоретико-методологического характера.